

ДЗІВОСНАЕ ПОБАЧ

Каб зладзіць вандроўку і наталіць прагу ведаў пра нейкі аб'ект, часам не патрабуецца нават транспарт. Дастаткова, адчуўшы напярэдадні ў душы нешта нейкае, здзейсніць паўтысячы крокаў пешкі. Іншымі словамі кажучы — даверыць сябе інтуіцыі.

Я не памятаю, калі даведася пра існаванне ў нашай слаўнай гісторыі асобы з імем Магдалены па прозвішчы Радзівіл. Так бывае. Калі ўжо напэўна пра некага або нешта ведаеш, то ніколі не можаш сказаць, адкуль тое веданне бярэ свой пачатак. Ведаеш пра гэта як пра сонца і зоркі — ведаеш і ўсё. Магдалену Радзівіл я люблю якраз за сонечнасць і не зорнасць. Здольнасць асвятляць іншым шлях, а самой не блішчэць, не выпячвацца — здольнасць вялікая, уласцівая самым з самых. Я люблю, калі так, паважаю такі парадак.

Значыцца, Магдалена. Я некалі пра яе пісала. Праўда, артыкул прывячаўся не ёй, а яе свекрыві, Катажыне Радзівіл з Ржавускіх. Мы выдатна ведаем, што іншы герой мінулага часу не варты нават мізэрнай увагі публікі, і цудоўна разумею, хто ў гісторыі больш каштоўны, хто вялікі, а хто проста ў ёй, так бы мовіць, застаўся — выпадкова або па абсалютна неапраўданай прычыне. І тым не менш мы не адмаўляем сабе ў пераклучэнні ўвагі на герояў мінулага часу не тое каб менш слаўных, але такіх, чыя слава — іншага кшталту. Наша гісторыя не такая «цнатлівая», як гэта ўяўляецца даволі значнай колькасці суайчыннікаў. Авантурыстаў, прынамсі, хопіць у ёй хоць на сотню аповедаў. Вось і Катажына такой была... Але вернемся да месца вандроўкі.

Нейкі час таму пачало мяне настойліва адольваць жаданне наведання Залатагорскі касцёл. Той самы, што належыць прыходу Святой Тройцы і носіць імя ў гонар Святога Роха. Той, што ў Мінску на Залатой Горцы. Ад майго месца прыцы гэта праз скрыжаванне, праз некалькі соцень метраў, та-

Касцёл Святога Роха.

му наведаль яго — справа працягласцю ў абедзены перапынак. І што? І нічога. Нічога з тым неадчэпным жаданнем я не рабіла, як гэта ні дзіўна. Быццам клікаў мяне гэты храм, а я, ганарліўка, не слухала, не адгукалася. У гэты ж самы час досыць часта прыходзіў да мяне ў думках, выплываючы з памяці аб прачытаным, вобраз Магдалены, яе жыццёвы прыклад і духоўны арыенцір. Мне, ведаеце, падабаецца мець куміраў.

І вось аднаго дня я выпадкова даведваюся, што кумірка мая Магдалена з Завішаў, primo voto Красінская, больш вядомая як Радзівіл, ужо не ў Швейцарыі, дзе была пахавана ў 1945-м, а ў Мінску, у касцёле на Залатой Горцы. Як я прапусціла навіну

і з-за таго, што жаданне наведаль касцёл, якое цяпер можна тлумачыць як спробу нябёсаў зладзіць мне кампенсцыю за прапушчанае, цалкам мной ігнаравалася. Бесцырымонна і беспрычынна. Ніякай павагі да інтуіцыі, калі іншымі словамі. Так бывае.

І вось я іду да касцёла Святога Роха. Калі дакладней, то месца, куды я прыйшла сонечным ранкам, — гэта стары некропаль, даўнія каталіцкія могілкі. «На зваяванай і захопленай зямлі, дзе жыццё як падарожжа па чужыне ў смутку і жалыбе, толькі каменні галосяць і вецер вые па-над магіламі». Словы гэтыя апаясваюць па перыметры бронзавы медальён з выявай анёла, які спрабуе

Рамантыкам

Першы муж Магдалены, Людвік Красінскі, быў старэйшы за яе на паўстагоддзя і вельмі заможны. Другі — маладзейшы на дзевятнаццаць гадоў, небагаты. Мікалай Вацлаў Радзівіл быў праўнукам таго Антонія Радзівіла, які напісаў музыку да «Фауста». І сынам Катажыны з Ржавускіх, пляменніцы Караліны Сабаньскай, якой прывячаў вершы Гушкін. А другая цётка Катажыны была жонкай Бальзака. Пра саму Катажыну Андрэ Маруа пісаў, што ўсё ў яе жыцці было «суцэльнай маной і прыдумкай». Гэткая авантурыстка. Дакладна вядома, што з мужам яна развялася, сынам не вельмі цікавілася, у Германіі строіла падкопы пад Бісмарка, у Расіі «мела нячыстыя справы», у Лондане пазнаёмілася з Сесілам Родсам і стала «апошняя жанчынай брыльянтавага магната». Шмат арыстакратычных дамоў у розных краінах яна ўблытала ў свае авантуры. Нават спрабавала фальсіфікаваць існаванне лістоў удавы Бальзака, быццам бы невядомых. Іншымі словамі, штучка. А сын яе, Мікалай Вацлаў, мог знайсці ў Магдалене, старэйшай за яго на дзевятнаццаць гадоў, не толькі жонку і аднадумку, але і клапатлівую, пшчотную, добрую, мудрую, сумленную, ахвярную жанчыну — архетып маці. Думаецца, што менавіта так і было.

сценах іншыя пахаванні, як гэтае, за шылдай і з барэльефам. Аказваецца, няма, гэта першае. Заўважаю на супрацьлеглай сцяне не шылду, але медальён. «Christus heri hodie semper», — чытаю, падышоўшы. «Хрыстос учора, сёння, заўтра». Яшчэ ў 1996 годзе, рыхтуючыся да 2000-годдзя Хрыста, Ватыкан паклапаціўся пра лагатып юбілею. Гэты знак быў прыдуман італьянскім студэнтам. І тое, што прыдумаў адзін чалавек, разышлося па ўсім свеце. Круг абазначае Сусвет, накладзе-ны на яго крыж — тайну Увасаблення: Бог стаў падобным на людзей. А на фоне крыжа — пяць галубоў. Паасобку яны сімвалізуюць пяць кантынентаў нашай планеты, а разам — салідарнасць, адзінства.

Мне адсюль выходзіць не хочацца. Але час пачынаць працоўны дзень, нічога не зробіш. Выходзячы з храма, затрымліваюся ля таблічкі з пералікам нагод для малітвы. «Вазьміце паперку з нумарам з адной ячэйкі і пакладзіце яе ў другую», — прапануе мне надпіс. Бяру. Выпадае 38 — «за нашых дабрачынцаў». Малюся.

**Падарожнічала
Святлана ВОЦІНАВА.**

Далёка і блізка

Уявіце сабе маленькі правінцыйны і, што яшчэ істотней, старадаўні італьянскі гарадок. Крывыя вузкія вулкі, магутныя сцены былых фартэцый, невысокія камяніцы, паўсюль кіпарысы і піхты, розныя суккуленты, усмешлівыя бабулечкі і дзядкі... Гарадок Мантэ-пульчана ў правінцыі Таскана якраз такі. І там якраз праходзіць фестываль рамёстваў: пачынаючыся ў апошнюю пятніцу верасня, ён доўжыцца цэлы тыдзень. Дакладнае месца свята — П'яца Гранда, Вялікая Плошча. Кавалі, ганчары, рэзчыкі па дрэве, ювеліры, каруначнікі... Майстар-класы, кірмашы, выстаўкі... Мітусня...Такая часам жаданая мітусня.

29 верасня ў старадаўнім Гродне — такая самая мітусня. Майстар-класы па пляценні з саломкі, вязанні і апрацоўцы тканіны, ганчарстве, кавальскай справе і іншых традыцыйных занятках ранейшых людзей, якім заўсёды было чым заняцца. Ці возьмеце вы нешта за ўзорны занятак, ці пачняце пасля наведвання мерапрыемства гафтаваць або шыць фартушкі? Ці зноў вас пацягне з жыцця ў сацыяльныя сеткі?..

1 кастрычніка ў Мірскім замку чакаецца знатнае паляванне ў стылі 1920—1930-х гадоў. Князь Альбрэхт Радзівіл рыхтуецца сустракаць князя Манака, а яго дачка Альжбета ўжо клапоціцца пра добрую гарбату для ўсіх гасцей. І мядзведзя смаргонскага прывядуць: каб можна было з ім сфатаграфавацца на памяць.

15 кастрычніка ў аграгарадку Райца Карэліцкага раёна — свята Макошы, багіні-гафтавальшчыцы і бісерапляцельшчыцы. Усім, хто паважае так званы хэнд-мэйд, варта туды завітаць: нешта прадаць, нешта набыць, нечаму павучыцца...

У другую нядзелю кастрычніка ў сёлах Армені ладзяцца святы ўраджаю. Жыхары накрываюць сталы смакотаю, спаборнічаючы між сабой не толькі ў разнастайнасці страў і прадуктаў, але і ў характэе сервіроўкі. Ведаеце, што вам трэба найперш пакаштаваць, калі там апыняцесься? Традыцыйную армянскую ікру, гародніну для якой падпякаюць на кастры — каб страва пахла дымам і святам.

14 кастрычніка ў Францыі — свята каштанаў. Не тых звичайных, якія растуць і ў нас, а тых, што называюцца кугурдонамі. Некалі каштаны былі прыстасаваны пад продаж мапахамі-бenedыкцінцамі, гэта яшчэ ў XI стагоддзі было. Гатуюць ласунак на вуліцах гарадоў у жароўнях, і пах ідзе ад яго такі, што прамінуць немагчыма. Як немагчыма перадаць яго смак тым, хто не каштаваў, і як немагчыма забыць гэты смак. Пакаштуеце?

Круг у цэнтры — Сусвет, накладзены на яго крыж — тайна Увасаблення Бога ў чалавека, пяць галубоў на яго фоне — пяць кантынентаў, салідарнасць, адзінства.

пра яе перазахаванне, як прайшлі міма мяне ўсе перыпетыі, з гэтай справай звязаныя, — не ведаю. Але важная культурная падзея аказалася прапушчана. Прыкра было яшчэ

Побач Магдалена Радзівіл у вечнасці.

падняць, усталяваць над зямлёю вялікі драўляны крыж. Медальён уграўлены ў каменны мур, на які трэба падняцца па прыступках, каб апынуцца на тэрыторыі, дзе раней былі могілкі, а цяпер (па дарозе да храма) стаяць надмагільныя камяні з надпісамі па-польску. Камяні з магіл XIX стагоддзя. Адкуль гэтыя словы, што апаясваюць медальён? Адзін чалавек даводзіў мне, што Залатагорскі некропаль часткай сваіх пахаванняў быў звязаны з паўстаннем 1863—1864 гадоў. Быццам прывозілі сюды пакараных, каб пахаваць. Быццам расказвалі пра гэта па сакрэце старэй людзі. І быццам у архітэктуры храма мож-

на пры жаданні знайсці сімваліку дат паўстання — адразу абедзвюх. Атрымліваецца нейкі «дэн браўн». Пры жаданні, ведаеце, усё можна. Але тут я ні ў якія «коды да вінчы» гуляць не хачу: хапае рэальных дзівосаў на нашай зямлі. Да прыкладу, Залатагорскі касцёл, дзе цяпер пахавана наша дабрачынка Магдалена, і касцёл, побач з якім яна была пахавана ў Фрайбургу, на тэрыторыі манастыра сясцёр-дамініканаў, — нечым падобныя, і падабенства такое радуе: побач з тым храмам яна правяла апошнія гады жыцця, а побач з касцёлам Святога Роха перад Першай сусветнай набыла дом № 3 у

Паслядоўнікам

Каб дакрануцца яшчэ да гісторыі жыцця Магдалены з Завішаў, primo voto Красінскай, больш вядомай як Радзівіл, варта з'ездзіць у Першамайск, што каля Узды. Там захаваўся рэшткі сядзібы Завішаў — флігелі, млын, гаспадарчыя пабудовы, а таксама былы кальвінскі збор, які потым зрабіўся касцёлам, а пасля ператварыўся ў фамільную крыпту, хоць у наш час ужываецца як склад. Тут, у сядзібе пад назвай Кухцічы (раней называлася Кухціцы і так падае Афтаназы) пасля вянчання ў 1906 годзе ў Лондане і халоднага прыёму лонданскай свецкай публікай (ну яшчэ б — такі мезальянс!) пасяліліся Магдалена і Мікалай Вацлаў. Тут, у крыпце, ён быў пахаваны, загінуўшы ў 1914-м на вайне. Сумеснага жыцця гэтым людзям выпала толькі восем з паловай гадоў.